

CURS 4

PARTEA I. INSTITUȚIILE UNIUNII EUROPENE

CAPITOLUL 2. TRATATELE FUNDAMENTALE ÎN CONSTRUCȚIA EUROPEANĂ

2.2.5. Tratatul de la Amsterdam.

2.2.6. Tratatul de la Nisa.

2.2.7. Tratatul Constituțional.

2.2.8. Tratatul de la Lisabona

REZUMAT

La numai câțiva ani după Tratatul de la Maastricht (1991) a urmat semnarea Tratatului de la Amsterdam (1998), care a plasat și problematica socială pe agenda europeană.

Reforma instituțională de mare anvergură reprezentată de Tratatul de la Nisa (2001) ne arată o Uniune pregătită să se extindă către Est, prin înglobarea fostelor țări socialiste în blocul comunitar. Totuși, eșecul Tratatului Constituțional (2004) a ridicat semne de întrebare cu privire la capacitatea Uniunii Europene de adâncire a integrării. Ieșirea din impas a fost reprezentată de Tratatul de la Lisabona.

2.2.5. Tratatul de la Amsterdam

După punerea în mișcare a Uniunii Economice și Monetare, marea problemă a Uniunii Europene rămâne reforma instituțională. Aceasta s-a realizat în două etape: în 1998, prin Tratatul de la Amsterdam, și în 2001, prin Tratatul de la Nisa.

Tratatul de la Amsterdam, semnat la 2 octombrie 1998 și intrat în vigoare la 1 mai 1999, își propune să construiască o Europă mai apropiată de cetățenii săi, capabilă să funcționeze cu un număr sporit de membrii, după aderarea țărilor asociate.

Tratatul marchează un remarcabil progres în conturarea politicii sociale a Uniunii Europene deoarece, pentru prima dată, politica de ocupare a forței de muncă a fost extinsă la dimensiune europeană și recunoscută ca o sarcină comună de lucru.

Tratatul de la Amsterdam introduce patru mari domenii: libertate, securitate și justiție; Uniunea și cetățenii săi; politica externă eficientă și coerentă; problemele instituționale.

Prin Tratatul de la Amsterdam, Uniunea Europeană este, într-o anumită măsură, transformată. Noi sarcini îi sunt încredințate, rolul cetățeanului este subliniat, iar caracterul democratic al instituțiilor este întărit. Accentul este pus pe responsabilitățile politice ale Uniunii, atât în interior, cât și în restul lumii. Necesitatea adoptării acestui tratat rezidă din faptul că, deși el urmează altor două mari modificări privind competențele și instituțiile Uniunii (Actul Unic European și Tratatul de la Maastricht), trebuia, încă, date răspunsuri numeroaselor probleme care au rămas deschise. Acestea priveau rolul și drepturile cetățenilor europeni, eficacitatea și caracterul democratic al instituțiilor europene, ca și responsabilitățile internaționale ale Uniunii.

Deși Tratatul de la Maastricht crea, în special, o cetățenie europeană, adică un cadru de drepturi și obligații suplimentare pentru cetățenii statelor membre, el nu oferea acestui cadru un conținut real. Tratatul de la Maastricht, continuând opera Actului Unic European, ameliora

funcționarea instituțiilor comunitare și întărirea puterilor de decizie legislativă și de control ale Parlamentului European. Cu toate acestea, lucrările din cadrul instituțiilor nu au fost ușurate, deoarece acestea trebuiau să răspundă unei duble cerințe: una decurgând din gestionarea unei monede unice, Euro, și cooperarea în materia politicii economice; alta, din perspectiva lărgirii Uniunii. În fine, având în vedere că divizarea lumii în două blocuri este de domeniul trecutului, trebuie ca prezența Europei în contextul internațional să se reorganizeze.

Acest tratat pregătește lărgirea spre Est a Uniunii Europene. Conform Tratatului, țările candidate vor coopera cu UE în ceea ce privește Analiza Politicii de Ocupare a Forței de Muncă.

2.2.6. Tratatul de la Nisa

A fost semnat la 26 februarie 2001, și a intrat în vigoare în 2003. Prezintă o reformă instituțională de mare anvergură, având în vedere extinderile anterioare și cele viitoare: componența și funcționarea instituțiilor.

Reforma instituțiilor europene a devenit un lucru necesar pentru a se putea duce mai departe procesul de aderare a țărilor din Europa Centrală și de Est. Componența și funcționarea instituțiilor comunitare data din anii 50, atunci când Uniunea număra doar 6 membrii. În timp, Uniunea a cunoscut 4 extinderi, astfel încât în anul 2000, număra 15 membrii. După crearea Comunităților, nici o reformă instituțională de mare anvergură nu a fost întreprinsă.

O inovație importantă a fost introducerea unei proceduri modificate pentru numirea Comisiei. Aici urma a se aplica pe viitor și în toate etapele, principiul majorității calificate. Introducerea elementului supranațional al deciziei majoritare în domeniul șefilor de state și de guverne, a fost un fapt nou și surprinzător, ale căror urmări nu vor întârzia să apară.

Și în cazul Consiliului s-a prevăzut ca, în urma ratificării Tratatului, principiul unanimității să fie înlocuit de cel al majorității calificate, anumite domenii importante rămânând totuși neafectate de această prevedere. Un stat membru poate cere ca, în cazul unei decizii luate de Consiliu după principiul majorității calificate, să se verifice, dacă această majoritate constituie minimum 62% din totalul populației Uniunii. Dacă această condiție nu este respectată, decizia Consiliului este nevalabilă. Este clar faptul că aceste prevederi nu fac procedura de luare a deciziilor mai ușoară, ci, dimpotrivă, le împovărează mai mult.

În ceea ce privește reglementările cu privire la Parlamentul European, importanța acestui aspect rezultă din faptul că acesta este elementul democratic din cadrul Uniunii. O problemă care leza oarecum această calitate a Parlamentului era distribuția locurilor, deloc reprezentativă. Până în acel moment, marile state, și mai ales Germania, erau clar sub-reprezentate. Tratatul de la Nisa a impus o redistribuire a locurilor din Parlament, care a reușit, măcar în parte, să restabilească un oarecare echilibru, limitând, spre o bună funcționare a acestei instituții, numărul deputaților la un maximum de 732.

S-au adus de asemenea modificări în ceea ce privește și celelalte instituții (Curtea Europeană de Justiție, Curtea de Conturi, Comitetul Economic și Social, Comitetul Regiunilor).

2.2.7. Tratatul Constituțional

După constituirea unei Europe economice sectoriale, prin CECO, CEE și EURATOM, prin Actul Unic European se deschidea, în 1986, calea saltului de la economic la politic, pentru ca, în anul 1992, acesta să se realizeze prin Tratatul de la Maastricht asupra Uniunii Europene. Au urmat apoi Tratatul de la Amsterdam și de la Nisa, fiecare perfecționând Uniunea Politică Europeană.

Se cerea, în continuare, explicitarea finalității politice a UE, constituționalizarea procesului de integrare, recunoașterea federalismului interguvernamental drept metodă a construcției europene și a federației de state națiuni ca model al Uniunii.

La data de 29 octombrie 2004, la Roma, a fost semnat Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa. Noul Tratat conferă construcției comunitare cadrul juridic unitar pentru exercitarea unor competențe ce țin mai degrabă de esența statului federal : monedă unică, buget provenit și din resurse proprii (există, însă, și contribuții naționale), control integrat la frontiere, o serie de politici comune decise și gestionate direct de la Bruxelles, o politică externă comună (cu limitele ei), înființarea Parchetului european, a Jandarmeriei europene, a Poliției europene de frontieră, a unui Minister pentru Afaceri Externe, precum și atribuții în domenii ca apărarea și securitatea.

Atribuirea în mod expres a unui statut constituțional noului Tratat reprezintă un element de noutate, subliniind tendința către o integrare din ce în ce mai accentuată nu numai în domeniul economic (punct de plecare pentru constituirea Comunităților), cât mai ales în plan politic.

Între obiectivele Uniunii, stipulate în Constituție, sunt menționate:

- obiectiv de natură economică: un model de societate întemeiat pe dezvoltarea durabilă, consecință a creșterii economice echilibrate, cu o piață unică, un grad cât mai ridicat de ocupare a forței de muncă, de competitivitate, precum și al nivelului de trai;
- obiectiv de natură socială: promovarea coeziunii sociale, a protecției mediului, a protecției sociale, dezvoltarea științifică și tehnologică. Totodată, crearea unui spațiu al libertății, justiției și securității, este considerat obiectiv al Uniunii;
- obiectivul combaterii discriminării și excluderii cuprinde menționarea șanselor egale pentru toți, a egalității între bărbați și femei, a solidarității între generații și a respectului drepturilor copilului;
- obiectivul coeziunii economice, sociale și teritoriale, și al solidarității dintre statele membre. Principiul coeziunii, reflectat în special din punctul de vedere social și teritorial, conține ca element constitutiv necesitatea eliminării treptate a discrepanțelor între anumite categorii sociale (coeziunea socială), și între nivelul de dezvoltare al statelor și regiunilor acestora, pe scara generală a Uniunii (coeziunea teritorială).

Cea mai mare inovație instituțională pe care o aduce Constituția este crearea funcției de Ministru al Afacerilor Externe al Uniunii, responsabil cu inițiativa și reprezentarea Uniunii Europene pe arena internațională. În cadrul acestei noi funcții fuzionează actualele funcții ale înaltului reprezentant al politicii externe și de securitate comună și a comisarului însărcinat cu relațiile externe ale Uniunii. Ministrul afacerilor externe va fi, totodată, mandatarul Consiliului pentru politica externă și de securitate comună și membru deplin al Comisiei, însărcinat cu responsabilități în domeniul relațiilor externe și ale coordonării altor aspecte ale acțiunii externe ale Uniunii.

Tratatul Constituțional a fost supus procesului de ratificare de către Statele Membre până când, în 2005, votanții francezi (29 Mai) și olandezi (1 Iunie) l-au respins în cursul referendumurilor. Eșecul înregistrat de constituție în a câștiga sprijinul popular în aceste două țări a făcut ca și alte țări să amâne sau să oprească procedura de ratificare, iar în cele din urmă proiectul Constituției a fost abandonat. Dacă ar fi fost ratificat, Tratatul ar fi intrat în vigoare pe 1 Noiembrie 2006.

2.2.8. Tratatul de la Lisabona

Ca urmare a eșecului Tratatului Constituțional, statele membre, reunite la Bruxelles în iunie 2007, au ajuns la un acord privind redactarea unui nou tratat, intitulat Tratatul privind funcționarea UE (sau Tratatul de la Lisabona). „Comunitatea” se numește „Uniune”, există un **președinte** pe termen lung (doi ani și jumătate) al Uniunii, responsabil de afacerile UE, precum și un **Înalt Reprezentant**. **Înaltul Reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate** are un rol dublu: reprezintă Consiliul în problemele legate de politica externă și de securitate comună (PESC) și deține funcția de vice-președinte al Comisiei, fiind Comisar pentru afaceri externe.

Parlamentele naționale ale țărilor membre au căpătat un cuvânt mai important cu privire la modul în care sunt adoptate legile UE.

După aderarea la Uniunea Europeană, orice stat poate să aleagă în orice moment dacă rămâne sau nu membru al acestei structuri. Tratatul de la Lisabona include o clauză conform căreia este la latitudinea oricărei țări să rămână sau nu membru al UE.

Tratatul de la Lisabona stipulează cine acționează, în ce domeniu – Uniunea Europeană sau statele membre, identificând trei categorii de competențe pentru UE:

- **Competența exclusivă** – în domenii precum uniunea vamală, politica comercială și de concurență, numai Uniunea Europeană are putere legislativă
- **Acțiuni de sprijin**, coordonare și complementare – în domenii ca educația, cultura, industria, Uniunea Europeană poate numai să sprijine statele membre (acordând finanțări, de exemplu)
- **Competența comună** – în ceea ce privește mediul, transportul și protecția consumatorilor, atât Uniunea Europeană cât și statele membre au putere de legiferare, fără a uita însă de principiul subsidiarității.

De asemenea, prin Tratatul de la Lisabona, Comunitatea Europeană a dispărut, fiind înlocuită cu Uniunea Europeană, careia i s-a conferit și personalitate juridică. Acest lucru înseamnă că s-a renunțat și la structura de templu, consacrată prin Tratatul de la Maastricht. Uniunea Europeană a devenit o organizație politică unică.

Respins inițial de Irlanda prin referendum (12 iunie 2008), Tratatul de la Lisabona a fost totuși ratificat în această țară un an mai târziu (2 octombrie 2009). Polonia și Cehia au așteptat rezultatul referendumului din Irlanda, pentru a finaliza, la rândul lor, procesul de ratificare. Astfel, la 1 decembrie 2009, Tratatul de la Lisabona a intrat în vigoare, fiind ratificat de toate cele 27 de state membre ale Uniunii Europene.

Întrebări recapitulative

1. Care sunt principalele prevederi ale Tratatului de la Amsterdam?
2. Care sunt principalele prevederi ale Tratatului de la Nisa?
3. Care sunt principalele prevederi ale Tratatului Constituțional?
4. De ce nu a fost ratificat Tratatul Constituțional?
5. Care sunt principalele prevederi ale Tratatului de la Lisabona?
6. Care este ultimul Tratat ratificat și intrat în vigoare în Uniunea Europeană?
7. Când a intrat în vigoare Tratatul de la Lisabona?